

**1443****ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI<sup>1)</sup>**

z dnia 17 października 2007 r.

**w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej  
w ramach działania „Ułatwienie startu młodym rolnikom”  
objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007—2013**

Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa szczegółowe warunki i tryb przyznawania, wypłaty oraz zwracania pomocy finansowej w ramach działania „Ułatwienie startu młodym rolnikom” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007—2013, zwanym dalej „Programem”, w tym:

- 1) tryb składania wniosków o przyznanie pomocy oraz wniosków o płatność;
- 2) szczegółowe wymagania, jakim powinny odpowiadać wnioski o przyznanie pomocy oraz wnioski o płatność;
- 3) kategorie siły wyższej i wyjątkowe okoliczności, inne niż wymienione w przepisach rozporządzenia Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 368 z 23.12.2006, str. 15, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem nr 1974/2006”, w przypadku wystąpienia których nie jest wymagany zwrot pomocy.

§ 2. 1. Pomoc finansowa w ramach działania „Ułatwienie startu młodym rolnikom” objętego Programem, zwana dalej „pomocą”, jest przyznawana osobie fizycznej:

- 1) która:
  - a) z zastrzeżeniem § 7, do dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy nie prowadziła działalności rolniczej i po raz pierwszy rozpocznie prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym w rozumieniu art. 55<sup>3</sup> Kodeksu cywilnego, zwanym dalej „gospodarstwem”, jeżeli w wymaganym okresie:
    - powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie będzie nie mniejsza niż średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w województwie, w którym położone jest gospodarstwo, oraz nie większa niż 300 ha,

- gospodarstwo będzie prowadzone samodzielnie,
- gospodarstwo nie będzie stanowiło przedmiotu współwłasności lub współposiadania, z wyjątkiem małżeńskiej wspólności majątkowej,
- w gospodarstwie będą spełnione określone odrębnymi przepisami wymagania w zakresie ochrony środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt,

- b) jest pełnoletnia i w dniu złożenia przez nią wniosku o przyznanie pomocy nie ukończyła 40 roku życia,
  - c) jest obywatelem państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
  - d) posiada odpowiednie kwalifikacje zawodowe,
  - e) nie ma ustalonego prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy;
- 2) której małżonek do dnia złożenia przez nią wniosku o przyznanie pomocy nie prowadził działalności rolniczej;
  - 3) jeżeli plan rozwoju gospodarstwa, zwany dalej „biznesplanem”, o którym mowa w art. 13 rozporządzenia nr 1974/2006:
    - a) określa strukturę produkcji rolnej uwzględniającą powierzchnię i rodzaj użytków rolnych oraz jakość gleb w gospodarstwie, znajdujące się w gospodarstwie budynki i budowle wykorzystywane do produkcji rolnej oraz maszyny, urządzenia i wyposażenie do produkcji rolnej,
    - b) zapewnia osiągnięcie nadwyżki bezpośredniej z działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie równej co najmniej 4 ESU (Europejska Jednostka Wielkości Ekonomicznej) i nie mniejszej niż wartość nadwyżki bezpośredniej w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy,
    - c) przewiduje inwestycje na kwotę co najmniej 70 % pomocy, z zastrzeżeniem § 18 ust. 3.

2. Uznaje się, że osoba fizyczna prowadziła działalność rolniczą, jeżeli:

- 1) była właścicielem lub posiadaczem nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych co najmniej 1 ha lub

2) wystąpiła o:

- a) przyznanie płatności na podstawie przepisów o płatnościach bezpośrednich do gruntów rolnych i oddzielnej płatności cukrowej lub przepisów o płatnościach do gruntów rolnych i płatności cukrowej lub

<sup>1)</sup> Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi kieruje działem administracji rządowej — rozwój wsi, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 lipca 2006 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. Nr 131, poz. 915 oraz z 2007 r. Nr 38, poz. 244).

- b) pomoc finansową dla rolników w ramach Programu SAPARD, lub
  - c) pomoc finansową na działania objęte Planem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004—2006, lub
  - d) przeznaczone dla osób prowadzących działalność rolniczą lub rolników dofinansowanie realizacji projektu w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004—2006”, w tym w zakresie działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom”, lub
  - e) przeznaczoną dla osób prowadzących działalność rolniczą lub rolników pomoc w ramach działań objętych Programem, w tym działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom”, lub
- 3) otrzymała kredyt preferencyjny udzielany na podstawie przepisów dotyczących szczegółowych kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji lub przepisów dotyczących szczegółowego zakresu i kierunków działań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz sposobów ich realizacji, lub
- 4) była posiadaczem zwierząt gospodarskich objętych obowiązkiem zgłoszenia do rejestru zwierząt gospodarskich oznakowanych i siedzib stad tych zwierząt, lub
- 5) została ubezpieczona na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników jako rolnik lub małżonek rolnika, lub z tytułu prowadzenia działań specjalnych produkcji rolnej, lub
- 6) prowadziła choćby jeden z następujących działań specjalnych produkcji rolnej:
- a) produkcja roślin w szklarniach lub tunelach,
  - b) produkcja grzybów,
  - c) produkcja drobiarska, w tym wylęgarnie,
  - d) produkcja drobiu rzeźnego lub nieśnego,
  - e) produkcja zwierząt futerkowych,
  - f) produkcja pszczelarska,
  - g) hodowla lub chów zwierząt gospodarskich poza gospodarstwem rolnym, z wyłączeniem koni hodowlanych w liczbie mniejszej niż 3 sztuki
- w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

3. Osoba fizyczna, która wystąpiła o przyznanie pomocy w ramach działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom” objętego Programem i której nie przyznano tej pomocy, przy czym nie dokonała innej z czynności, o których mowa w ust. 2, może ponownie wystąpić z wnioskiem o przyznanie pomocy.

4. Rozpoczęcie prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a, może nastąpić przed dniem wydania decyzji w sprawie przyznania pomocy, jednakże na wyłączne ryzyko wnioskodawcy. W przypadku odmowy przyznania pomocy wnioskodawcy nie przysługuje roszczenie o przyznanie pomocy.

5. Przez działalność rolniczą, o której mowa w ust. 1 pkt 1 lit. a, rozumie się działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym produkcji warzywniczej, ogrodniczej i sadowniczej, z wyłączeniem produkcji rybnej i leśnej, oraz w działach specjalnych produkcji rolnej, o których mowa w ust. 2 pkt 6.

6. Jeżeli o pomoc ubiegają się oboje małżonkowie i oboje spełniają warunki jej przyznania, pomoc przyznaje się tylko jednemu z nich, co do którego współmałżonek wyraził pisemną zgodę.

7. Dopuszcza się przyznanie pomocy osobie fizycznej, której małżonek przed dniem złożenia przez nią wniosku o przyznanie pomocy prowadził działalność rolniczą, pod warunkiem, że małżonek nie dokonał żadnej z czynności, o których mowa w ust. 2, wcześniej niż 12 miesięcy przed dniem złożenia tego wniosku, oraz małżonkowi zarówno w trakcie trwania małżeństwa, jak i przed zawarciem związku małżeńskiego, nie przyznano pomocy w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004—2006” w zakresie działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom” ani w ramach działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom” objętego Programem, a gospodarstwo małżonka wejdzie w skład małżeńskiej wspólności majątkowej.

§ 3. 1. W przypadku gdy średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w województwie, w którym położone jest gospodarstwo, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a, jest niższa niż średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju, minimalna powierzchnia użytków rolnych wchodzących w skład gospodarstwa nie może być mniejsza niż średnia powierzchnia gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju.

2. W przypadku gospodarstw położonych na obszarze więcej niż jednego województwa, za województwo, w którym jest położone gospodarstwo, uznaje się to województwo, w którym jest położona największa część użytków rolnych wchodzących w skład tego gospodarstwa.

3. Przy ustalaniu powierzchni gospodarstwa bierze się pod uwagę średnią powierzchnię gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w poszczególnych województwach oraz średnią powierzchnię gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju, w roku poprzedzającym rok złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

4. Średnią powierzchnię gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w poszczególnych województwach oraz średnią powierzchnię gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju w danym roku przyjmuje się na podstawie informacji ogłaszanych

przez Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, zwanej dalej „Agencją”, na podstawie art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 2007 r. o płatnościach do gruntów rolnych i płatności cukrowej (Dz. U. Nr 35, poz. 217 i Nr 99, poz. 666).

5. Przy ustalaniu minimalnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie, o której mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret pierwsze, sumuje się powierzchnię użytków rolnych stanowiących przedmiot:

- 1) własności;
- 2) użytkowania wieczystego;
- 3) dzierżawy z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa lub od jednostek samorządu terytorialnego, jeżeli umowa dzierżawy została zawarta na czas nieoznaczony lub na okres co najmniej 5 lat, licząc od dnia złożenia wniosku o płatność, o którym mowa w § 16, z tym że w przypadku osób fizycznych, o których mowa w § 7 ust. 1, na czas nieoznaczony lub na okres co najmniej 6 lat, licząc od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

§ 4. 1. Przez samodzielne prowadzenie gospodarstwa, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret drugie, rozumie się prowadzenie gospodarstwa osobiście, na własny rachunek i we własnym imieniu, ponoszenie kosztów i czerpanie korzyści w związku z jego prowadzeniem.

2. Uznaje się, że osoba fizyczna prowadzi gospodarstwo osobiście, jeżeli pracuje w tym gospodarstwie oraz podejmuje wszelkie decyzje dotyczące prowadzenia tego gospodarstwa.

§ 5. 1. Warunki, o których mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a, powinny być spełnione w terminie 180 dni od dnia doręczenia decyzji o przyznaniu pomocy i zachowane do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy, z tym że warunek, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret czwarte, powinien być spełniony do dnia upływu 3 lat od dnia wejścia w posiadanie nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 1 ha oraz zachowany do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy.

2. Za dzień rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a, uznaje się dzień wejścia po raz pierwszy w posiadanie nieruchomości o powierzchni użytków rolnych co najmniej 1 ha.

§ 6. 1. Warunek dotyczący kwalifikacji zawodowych, o których mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. d, uważa się za spełniony, jeżeli osoba fizyczna posiada:

- 1) wykształcenie rolnicze zasadnicze zawodowe, średnie lub wyższe lub
- 2) tytuł kwalifikacyjny lub tytuł zawodowy, lub tytuł zawodowy mistrza w zawodzie przydatnym do prowadzenia działalności rolniczej i co najmniej 3-letni staż pracy w rolnictwie, lub
- 3) wykształcenie wyższe inne niż rolnicze i co najmniej 3-letni staż pracy w rolnictwie albo wykształcenie wyższe inne niż rolnicze i ukończone studia

podyplomowe w zakresie związanym z rolnictwem, albo wykształcenie średnie inne niż rolnicze i co najmniej 3-letni staż pracy w rolnictwie, lub

- 4) wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe inne niż rolnicze i co najmniej 5-letni staż pracy w rolnictwie, lub
- 5) kwalifikacje rolnicze wymagane przy udzielaniu pomocy młodym rolnikom w państwie, którego obywatelstwo posiada, w ramach analogicznego działania współfinansowanego przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) — jeżeli nie posiada obywatelstwa polskiego.

2. Szczegółowy wykaz kierunków studiów, zawodów i specjalności oraz tytułów kwalifikacyjnych w zakresie rolnictwa określa załącznik do rozporządzenia.

3. Osobie nieposiadającej kwalifikacji zawodowych, o których mowa w ust. 1, może być przyznana pomoc, jeżeli zobowiąże się do uzupełnienia wykształcenia w okresie 3 lat od dnia doręczenia decyzji o przyznaniu pomocy.

4. Za staż pracy w rolnictwie uznaje się okres, liczony do dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy, w którym wnioskodawca:

- 1) podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik lub
- 2) był zatrudniony w gospodarstwie rolnym, na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę, na stanowisku związanym z prowadzeniem produkcji rolnej.

§ 7. 1. Dopuszcza się przyznanie pomocy osobie fizycznej, która przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy rozpoczęła prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym nabytym:

- 1) w drodze spadku lub
- 2) w drodze darowizny przed ukończeniem 18 roku życia, lub
- 3) w drodze darowizny po ukończeniu 18 roku życia w trakcie nauki:
  - a) w systemie dziennym w szkole ponadgimnazjalnej, z wyłączeniem zasadniczej szkoły zawodowej i trzyletniej szkoły specjalnej lub
  - b) w systemie dziennym w dotychczasowej szkole ponadpodstawowej, z wyłączeniem szkoły zasadniczej, lub
  - c) na uczelni — wyłącznie w trakcie stacjonarnych studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich

— pod warunkiem, że nie miała przerw w nauce, a w przypadku kontynuowania nauki na uczelni — podjęcie nauki nastąpiło w roku uzyskania świadectwa dojrzałości lub świadectwa maturalnego, przy czym nauka trwała nie dłużej niż do 26 roku życia.

2. Osobie fizycznej, o której mowa w ust. 1, pomoc przyznaje się, jeżeli od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej do dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy nie upłynęło więcej niż 12 miesięcy, a do dnia wydania decyzji o przyznaniu pomocy — więcej niż 18 miesięcy.

3. Za dzień rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej, o którym mowa w ust. 2, uznaje się:

- 1) dzień wejścia po raz pierwszy w posiadanie nieruchomości o powierzchni użytków rolnych co najmniej 1 ha;
- 2) w przypadku osób fizycznych, które nabyły gospodarstwo przed ukończeniem 18 roku życia — dzień ukończenia 18 roku życia;
- 3) w przypadku osób fizycznych, które nabyły gospodarstwo po ukończeniu 18 roku życia, a przed zakończeniem nauki w szkole, o której mowa w ust. 1 pkt 3 — dzień zakończenia lub zaprzestania nauki, jednakże najpóźniej dzień ukończenia 26 roku życia, pod warunkiem, że wnioskodawca nie miał przerw w nauce, a w przypadku kontynuowania nauki na uczelni — podjęcie nauki nastąpiło w roku uzyskania świadectwa dojrzałości lub świadectwa maturalnego;
- 4) w przypadku osób fizycznych, które nabyły gospodarstwo przed ukończeniem 18 roku życia i kontynuowały naukę w szkole, o której mowa w ust. 1 pkt 3 — dzień zakończenia lub zaprzestania nauki, jednakże najpóźniej dzień ukończenia 26 roku życia, pod warunkiem, że wnioskodawca nie miał przerw w nauce, a w przypadku kontynuowania nauki na uczelni — podjęcie nauki nastąpiło w roku uzyskania świadectwa dojrzałości lub świadectwa maturalnego;
- 5) w przypadku osób fizycznych, które nabyły gospodarstwo przed rozpoczęciem służby wojskowej lub w trakcie jej odbywania — dzień zakończenia tej służby, pod warunkiem, że rozpoczęcie służby nastąpiło nie później niż 12 miesięcy od dnia określonego w pkt 1—3.

4. Jeżeli przed dniem rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej, o którym mowa w ust. 3, wnioskodawca dokonał co najmniej jednej z czynności, o których mowa w § 2 ust. 2 pkt 2—6, za dzień rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej uznaje się dzień dokonania najwcześniejszej z tych czynności. W przypadku osób fizycznych, o których mowa w ust. 3 pkt 3—5, które zostały ubezpieczone z mocy przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników jako rolnik i nie dokonały innej z czynności, o których mowa w § 2 ust. 2 pkt 2—6, dnia, od którego podlegają temu ubezpieczeniu, nie uznaje się za dzień rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej.

5. W przypadku osób fizycznych, o których mowa w ust. 1, do stażu pracy w rolnictwie wlicza się również okres od określonego zgodnie z ust. 3 dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej.

6. Pomoc może być przyznana, jeżeli osobie fizycznej, o której mowa w ust. 1, nie przyznano pomocy w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004—2006” w zakresie działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom”.

7. W przypadku osób fizycznych, o których mowa w ust. 1, warunki określone w § 2 ust. 1:

- 1) pkt 1 lit. a tiret pierwsze i tiret trzecie — powinny być spełnione od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy, z tym że w przypadku osób, o których mowa w ust. 1 pkt 1, warunek określony w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret trzecie powinien być spełniony w terminie 180 dni od dnia doręczenia decyzji o przyznaniu pomocy,
- 2) pkt 1 lit. a tiret drugie — powinien być spełniony w terminie 180 dni od dnia doręczenia decyzji o przyznaniu pomocy,
- 3) pkt 1 lit. a tiret czwarte — powinien być spełniony w terminie do dnia upływu 3 lat od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej

— oraz zachowane do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy.

§ 8. 1. Pomoc przyznaje się w wysokości 50 tysięcy złotych.

2. Pomoc przyznaje się danej osobie fizycznej tylko raz.

§ 9. 1. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości, na stronie internetowej Agencji oraz co najmniej w jednym dzienniku o zasięgu krajowym i w jednym dzienniku o zasięgu regionalnym, informację o możliwości składania w danym roku wniosków o przyznanie pomocy w ramach działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom” objętego Programem.

2. Wniosek o przyznanie pomocy można składać po upływie 14 dni od dnia podania do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji informacji, o której mowa w ust. 1.

3. Prezes Agencji podaje do publicznej wiadomości, na stronie internetowej Agencji, nie rzadziej niż co 14 dni, informacje o zapotrzebowaniu na środki wynikające ze złożonych wniosków o przyznanie pomocy w ramach działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom” objętego Programem, w danym województwie i roku realizacji Programu.

4. Termin składania wniosków o przyznanie pomocy w danym roku realizacji Programu upływa z końcem dnia roboczego następującego po dniu podania do publicznej wiadomości informacji określającej, że zapotrzebowanie, o którym mowa w ust. 3, osiągnęło co najmniej 120 % dostępnych środków w danym roku i województwie, lecz nie później niż 31 grudnia danego roku.

§ 10. Wniosek o przyznanie pomocy składa się osobiście lub przez upoważnioną osobę, listem poleconym lub pocztą kurierską do dyrektora oddziału regionalnego Agencji, właściwego ze względu na miejsce położenia gospodarstwa.

§ 11. 1. Wniosek o przyznanie pomocy zawiera w szczególności:

1) dane wnioskodawcy:

- a) imię, nazwisko,
- b) miejsce zamieszkania i adres,
- c) numer ewidencyjny powszechnego elektronicznego systemu ewidencji ludności (PESEL), o ile został nadany,
- d) datę urodzenia,
- e) stan cywilny wnioskodawcy;

2) dane małżonka wnioskodawcy, o których mowa w pkt 1 lit. a—d, oraz datę zawarcia związku małżeńskiego — w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim;

3) numer identyfikacyjny wnioskodawcy, o którym mowa w przepisach o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, o ile został nadany wnioskodawcy lub jego współmałżonkowi;

4) informacje o kwalifikacjach zawodowych;

5) informacje o aktualnym rodzaju aktywności zawodowej;

6) informacje dotyczące gospodarstwa, w szczególności określenie jego powierzchni, sposobu nabycia i rodzaju produkcji rolnej.

2. Agencja udostępnia formularz wniosku o przyznanie pomocy, wzór biznesplanu, o którym mowa w § 12 pkt 2, oraz wzory oświadczeń, o których mowa w § 12 pkt 4 i 5, pkt 6 lit. a i pkt 7 lit. b i c oraz § 13 pkt 5, nie później niż w dniu podania do publicznej wiadomości informacji, o której mowa w § 9 ust. 1.

§ 12. Do wniosku o przyznanie pomocy dołącza się:

- 1) kopię dokumentu tożsamości — części dotyczącej danych osobowych;
- 2) biznesplan sporządzony zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję;
- 3) kopię dokumentu potwierdzającego posiadanie wymaganych kwalifikacji zawodowych;
- 4) oświadczenie o sposobie uzupełnienia wykształcenia — w przypadku, o którym mowa w § 6 ust. 3, sporządzone zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję;
- 5) oświadczenie, że wnioskodawca nie ma ustalonego prawa do renty przyznanej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy;

6) w przypadku wnioskodawcy, który nie prowadził działalności rolniczej:

- a) oświadczenie o nieprowadzeniu działalności rolniczej, w szczególności w zakresie określonym w § 2 ust. 2, sporządzone zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję,
- b) zaświadczenie z właściwego oddziału Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego potwierdzające, że do dnia wydania zaświadczenia wnioskodawca nie był ubezpieczony na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników jako rolnik lub małżonek rolnika, lub z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej,
- c) zaświadczenie wydane przez naczelnika właściwego urzędu skarbowego potwierdzające brak wpisu w ewidencji podatników podatku dochodowego od osób fizycznych z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej, o których mowa w § 2 ust. 2 pkt 6;

7) w przypadku wnioskodawcy pozostającego w związku małżeńskim:

- a) kopię dokumentu tożsamości małżonka — części dotyczącej danych osobowych;
- b) oświadczenie małżonka wnioskodawcy, że do dnia złożenia przez wnioskodawcę wniosku o przyznanie pomocy nie prowadził działalności rolniczej, w szczególności w zakresie określonym w § 2 ust. 2, sporządzone zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję, oraz dotyczące małżonka dokumenty wymienione w pkt 6 lit. b i c, albo
- c) oświadczenie małżonka wnioskodawcy, że prowadził działalność rolniczą, w szczególności w zakresie określonym w § 2 ust. 2, jednak nie dokonał żadnej z czynności, o których mowa w § 2 ust. 2, wcześniej niż 12 miesięcy przed dniem złożenia przez wnioskodawcę wniosku o przyznanie pomocy, sporządzone zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję, oraz dotyczące małżonka dokumenty wymienione w § 13 pkt 1—3.

§ 13. Osoba, o której mowa w § 7 ust. 1, oprócz dokumentów wymienionych w § 12 pkt 1—5 i 7, dołącza do wniosku o przyznanie pomocy:

- 1) akt notarialny potwierdzający tytuł prawny do nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa; w przypadku osób, które nabyły gospodarstwo w drodze spadku, zamiast aktu notarialnego można dołączyć prawomocne orzeczenie sądu o dziale spadku lub prawomocne postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, potwierdzające tytuł prawny do gospodarstwa;
- 2) zaświadczenie z właściwego oddziału Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o okresach podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników jako rolnik lub małżonek rolnika, lub z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej

bądź potwierdzające, że do dnia wydania zaświadczenia wnioskodawca nie był ubezpieczony na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników jako rolnik lub małżonek rolnika, lub z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej;

- 3) zaświadczenie wydane przez naczelnika urzędu skarbowego o okresach podlegania opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej wymienionych w § 2 ust. 2 pkt 6, bądź potwierdzające brak wpisu w ewidencji podatników tego podatku;
- 4) dokumenty potwierdzające dzień rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej, inne niż określone w pkt 1—3 oraz w § 12 pkt 1 i 3, w szczególności dokumenty potwierdzające dzień, o którym mowa w § 7 ust. 3 pkt 3—5;
- 5) oświadczenie dotyczące spełniania określonych odrębnymi przepisami wymagań w zakresie ochrony środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt w gospodarstwie, sporządzone zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję.

§ 14. 1. Wnioski o przyznanie pomocy rozpatruje się zgodnie z kolejnością ich złożenia.

2. W przypadku stwierdzenia, że wniosek o przyznanie pomocy nie spełnia wymogów formalnych, Agencja wzywa wnioskodawcę do usunięcia braków w terminie 21 dni od dnia otrzymania wezwania.

§ 15. 1. Pomoc przyznaje się w kolejności złożenia kompletnego i poprawnego wniosku o przyznanie pomocy.

2. Dyrektor oddziału regionalnego Agencji wydaje decyzję w sprawie przyznania pomocy, w terminie 90 dni od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

3. Decyzję o przyznaniu pomocy wydaje się z zastrzeżeniem dopełnienia przez beneficjenta, w terminie 180 dni od dnia doręczenia tej decyzji, następujących warunków:

- 1) nabycia gospodarstwa wskazanego w biznesplanie,
- 2) podjęcia samodzielnego prowadzenia gospodarstwa, o którym mowa w pkt 1,
- 3) ubezpieczenia na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników z mocy ustawy w pełnym zakresie jako rolnik,
- 4) uzyskania wpisu do ewidencji producentów, stanowiącej część krajowego systemu ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, jeżeli jego małżonek nie został dotychczas wpisany do tej ewidencji

— chyba że dany warunek był spełniony w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

4. Decyzja o przyznaniu pomocy zawiera pouczenie o konieczności spełnienia warunków, o których mowa w § 18 ust. 1, i przedłożenia dokumentów, o których mowa w § 19, oraz konieczności zwrotu pomocy w przypadku niespełnienia tych warunków lub nieprzedłożenia dokumentów.

5. W przypadku określenia, zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, limitu środków na dany rok realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007—2013 na działanie „Ułatwianie startu młodym rolnikom”, decyzje o przyznaniu pomocy wydaje się do osiągnięcia tego limitu.

§ 16. 1. Pomoc wypłaca się na wniosek o płatność, który składa się w terminie 180 dni od dnia doręczenia decyzji o przyznaniu pomocy.

2. Do wniosku o płatność dołącza się dokumenty potwierdzające spełnienie warunków, z zastrzeżeniem których została wydana decyzja o przyznaniu pomocy — w przypadku, o którym mowa w § 15 ust. 3.

3. Dokumentami potwierdzającymi spełnienie warunków, z zastrzeżeniem których została wydana decyzja o przyznaniu pomocy, są:

- 1) akt notarialny potwierdzający tytuł prawny do nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa;
- 2) oświadczenie beneficjenta o podjęciu samodzielnego prowadzenia gospodarstwa, sporządzone zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję;
- 3) zaświadczenie z właściwego oddziału Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy i w pełnym zakresie jako rolnik.

4. W przypadku osób fizycznych, o których mowa w § 7 ust. 1, które nabyły gospodarstwo w drodze spadku, a do wniosku o przyznanie pomocy dołączyły postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, dokumentem potwierdzającym tytuł prawny do gospodarstwa jest umowa zawarta pomiędzy spadkobiercami w formie aktu notarialnego lub prawomocne orzeczenie sądu o dziale spadku.

§ 17. 1. Wypłata pomocy następuje w terminie 60 dni od dnia złożenia wniosku o płatność, z tym że w przypadku gdy decyzja o przyznaniu pomocy została wydana z zastrzeżeniem dopełnienia warunków — od dnia złożenia wniosku o płatność wraz z wymaganymi dokumentami, o których mowa w § 16 ust. 3.

2. W przypadku niedopełnienia przez beneficjenta warunków, z zastrzeżeniem dopełnienia których została wydana decyzja o przyznaniu pomocy, dyrektor oddziału regionalnego Agencji, w drodze decyzji, stwierdza wygaśnięcie tej decyzji.

3. W przypadku niezłożenia wniosku o płatność w terminie określonym w § 16 ust. 1, dyrektor oddziału regionalnego Agencji, w drodze decyzji, stwierdza wygaśnięcie, jako bezprzedmiotowej, decyzji o przyznaniu pomocy.

§ 18. 1. Beneficjent powinien:

- 1) samodzielnie prowadzić gospodarstwo, na które przyznano pomoc, do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 2) spełniać warunki, o których mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 lit. a tiret pierwsze i tiret trzecie, do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 3) realizować do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy założenia biznesplanu, w szczególności:
  - a) prowadzić gospodarstwo zgodnie z określoną strukturą produkcji rolnej,
  - b) wydatkować, w okresie 3 lat od dnia wypłaty pomocy, co najmniej 70 % kwoty pomocy na inwestycje określone w biznesplanie,
  - c) osiągnąć nadwyżkę bezpośrednią z działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie równą co najmniej 4 ESU (Europejska Jednostka Wartości Ekonomicznej) i nie mniejszą niż wartość nadwyżki bezpośrednio w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy;
- 4) spełnić określone w odrębnych przepisach wymagania w zakresie ochrony środowiska, higieny i warunków utrzymania zwierząt do dnia upływu 3 lat od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej oraz spełniać te wymagania do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 5) podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy i w pełnym zakresie jako rolnik co najmniej do dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 6) uzupełnić wykształcenie w okresie 3 lat od dnia doręczenia decyzji o przyznaniu pomocy — w przypadku, o którym mowa w § 6 ust. 3;
- 7) umożliwić przeprowadzenie przez uprawnione podmioty kontroli na miejscu lub kontroli dokumentów;
- 8) przechowywać dokumenty związane z przyznaną pomocą do dnia upływu 5 lat od dnia wypłaty pomocy.

2. Wydatki na inwestycje, o których mowa w ust. 1 pkt 3 lit. b, mogą obejmować:

- 1) koszty określone jako koszty kwalifikowalne w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętego Programem;
- 2) zakup gruntów rolnych, które przez okres 5 lat od dnia wypłaty pomocy beneficjent będzie wykonywał do działalności rolniczej w gospodarstwie;

3) zakup zwierząt hodowlanych stanowiących stado podstawowe — związany z rozpoczęciem produkcji zwierzęcej w gospodarstwie lub postępowaniem genetycznym w zakresie prowadzonej produkcji.

3. Jeżeli inwestycje, o których mowa w ust. 2, podlegały współfinansowaniu z innych środków publicznych, w szczególności w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętego Programem, do kwoty wydatkowanej przez beneficjenta nie wlicza się kwoty pomocy udzielonej z tych środków.

4. Za wydatki na inwestycje, o których mowa w ust. 2, nie uznaje się wydatków poniesionych przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

5. Zakupy w ramach inwestycji, o których mowa w ust. 2, nie mogą być dokonane na podstawie umowy zawartej między beneficjentem a małżonkiem, wstępnym lub zstępnym beneficjenta ani wstępnym lub zstępnym małżonka beneficjenta.

§ 19. Beneficjent powinien przedłożyć w Agencji:

- 1) zaświadczenie z właściwego oddziału Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o okresach podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy i w pełnym zakresie jako rolnik — w terminie 60 dni od dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 2) potwierdzone za zgodność z oryginałem przez pracownika Agencji lub notariusza kopie faktur, dokumentów księgowych o równoważnej wartości dowodowej lub innych dokumentów potwierdzających poniesienie wydatków co najmniej 70 % kwoty pomocy na inwestycje zgodne z założeniami biznesplanu — po zrealizowaniu każdej z inwestycji i nie później niż w terminie do dnia 31 stycznia roku następującego po roku, w którym ta inwestycja została zrealizowana, jednak nie później niż do dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 3) oświadczenie, że zakupy w ramach inwestycji zrealizowanych zgodnie z założeniami biznesplanu nie zostały dokonane na podstawie umowy zawartej między beneficjentem a małżonkiem, wstępnym lub zstępnym beneficjenta ani wstępnym lub zstępnym małżonka beneficjenta — w terminie określonym w pkt 2;
- 4) sprawozdanie z realizacji biznesplanu sporządzone zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję — w terminie 60 dni od dnia upływu 3 lat od dnia wypłaty pomocy;
- 5) ankietę monitorującą sporządzoną zgodnie ze wzorem udostępnionym przez Agencję, zawierającą informacje niezbędne dla celów monitorowania i oceny Programu — na żądanie Agencji;
- 6) dokument potwierdzający uzupełnienie wykształcenia, w terminie 60 dni od dnia upływu 3 lat od dnia wydania decyzji o przyznaniu pomocy — w przypadku, o którym mowa w § 6 ust. 3.

§ 20. 1. Pomoc podlega zwrotowi w całości lub części, jeżeli beneficjent nie spełni warunków, o których mowa w § 18 ust. 1, lub nie przedłoży w Agencji dokumentów, o których mowa w § 19.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1, dyrektor oddziału regionalnego Agencji wydaje decyzję w sprawie zwrotu całości lub części pomocy.

3. W przypadku niespełnienia warunku, o którym mowa w § 18 ust. 1:

- 1) pkt 1, 3, 5, 6, 7 lub 8 — zwrotowi podlega 100 % kwoty pomocy;
- 2) pkt 2 lub 4 — zwrotowi podlega 25 % kwoty pomocy.

4. W przypadku nieprzedłożenia w terminie dokumentu, o którym mowa w § 19:

- 1) pkt 1, 2, 3 lub 6 — zwrotowi podlega 25 % kwoty pomocy;
- 2) pkt 4 — zwrotowi podlega 10 % kwoty pomocy;
- 3) pkt 5 — zwrotowi podlega 5 % kwoty pomocy.

§ 21. 1. Beneficjent może wystąpić do dyrektora oddziału regionalnego Agencji z wnioskiem o wyrażenie zgody na zmianę założeń biznesplanu, w tym wydłużenie okresu jego realizacji, jeżeli spełni warunki określone w § 2 ust. 1 pkt 3 lit. b i c.

2. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1, dołącza się zmieniony biznesplan wraz z uzasadnieniem przychylnych zmian.

3. Wyrażenie zgody, o której mowa w ust. 1, następuje w drodze decyzji.

4. Zmiany polegające na zwiększeniu lub zmniejszeniu skali produkcji jednego gatunku roślin, mierzonej powierzchnią uprawy, lub gatunku zwierząt, mierzonej liczbą zwierząt, o nie więcej niż 30 %, nie wymagają zgody Agencji. W przypadku zmian dotyczących powierzchni upraw zbóż, roślin strączkowych lub roślin motylkowych drobnonasiennych zmiany powierzchni upraw określa się w odniesieniu do całej grupy.

§ 22. Innymi, niż wymienione w przepisach rozporządzenia nr 1974/2006, kategoriami siły wyższej lub wyjątkowymi okolicznościami, w przypadku wystąpienia których zwrot pomocy nie jest wymagany, są:

- 1) wywłaszczenie części nieruchomości, jeżeli takiego wywłaszczenia nie można było przewidzieć w dniu zawarcia umowy,
- 2) katastrofa naturalna powodująca trwałe uszkodzenie nieruchomości lub obiektów,
- 3) wypadek lub awaria skutkująca zniszczeniem budynków, budowli lub innego mienia,

4) wystąpienie organizmów kwarantannowych roślin,

5) rozwiązanie umowy dzierżawy z przyczyn niezależnych od beneficjenta

— uniemożliwiający dalsze prowadzenie gospodarstwa zgodnie z założeniami biznesplanu.

§ 23. W działaniu „Ułatwianie startu młodym rolnikom” objętym Programem nie dopuszcza się:

1) wstąpienia do toczącego się postępowania na miejsce wnioskodawcy przez następcę prawnego wnioskodawcy albo nabywcę gospodarstwa lub jego części ani przejmującego posiadanie gospodarstwa lub jego części;

2) przyznania pomocy następcy prawnemu beneficjenta albo nabywcy gospodarstwa lub jego części ani przejmującemu posiadanie gospodarstwa lub jego części.

§ 24. Średnią powierzchnię gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w poszczególnych województwach oraz średnią powierzchnię gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w kraju za rok 2006 przyjmuje się na podstawie informacji ogłoszonych przez Prezesa Agencji na podstawie art. 56 ustawy z dnia 26 stycznia 2007 r. o płatnościach do gruntów rolnych i płatności cukrowej.

§ 25. 1. W 2007 r. o przyznanie pomocy mogą ubiegać się osoby fizyczne, które nabyły gospodarstwo zgodnie z warunkami określonymi w § 7 ust. 1, nawet jeżeli nabycie to nastąpiło przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, z tym że pomoc przyznaje się, jeżeli są spełnione pozostałe warunki jej przyznania.

2. W 2007 r. o przyznanie pomocy mogą się ubiegać również osoby fizyczne, które nabyły gospodarstwo, nawet jeżeli nabycie to nastąpiło przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, oraz rozpoczęły prowadzenie działalności rolniczej nie wcześniej niż w okresie 12 miesięcy do dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy, jeżeli są spełnione pozostałe warunki jej przyznania, z tym że do tych osób stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące przyznawania pomocy osobom fizycznym, o których mowa w § 7 ust. 1.

3. Otrzymane przez Agencję w 2007 r. wnioski osób fizycznych innych niż wymienione w ust. 1 i 2 uważa się za niezłożone.

§ 26. W przypadku wniosków o przyznanie pomocy złożonych w 2007 r. decyzje w sprawie przyznania pomocy są wydawane w terminie 120 dni od dnia złożenia wniosku.

§ 27. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi: *W. Mojzesowicz*



Załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. (poz. 1443)

## SZCZEGÓŁOWY WYKAZ KIERUNKÓW STUDIÓW, ZAWODÓW I SPECJALNOŚCI ORAZ TYTUŁÓW KWALIFIKACYJNYCH W ZAKRESIE ROLNICTWA

1. Kierunki studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich, których ukończenie uznaje się za posiadanie wykształcenia wyższego rolniczego:

- 1) rolnictwo;
- 2) ogrodnictwo;
- 3) weterynaria;
- 4) technika rolnicza i leśna;
- 5) zootechnika;
- 6) architektura krajobrazu.

2. W przypadku ukończenia studiów na kierunku innym niż wymieniony w ust. 1, za kierunek, którego ukończenie uznaje się za posiadanie wykształcenia wyższego rolniczego, uznaje się kierunki studiów, na których w zakres kształcenia wchodziły przedmioty dotyczące technologii produkcji roślinnej, zwierzęcej lub melioracji wodnych w wymiarze co najmniej 120 godzin.

3. Zawody i specjalności, których posiadanie uznaje się za wykształcenie średnie rolnicze:

- 1) technik rolnik;
- 2) technik ogrodnik;
- 3) technik architektury krajobrazu;
- 4) technik hodowca o specjalności:
  - a) hodowla drobiu,
  - b) hodowla zwierząt;
- 5) technik hodowca koni;
- 6) technik pszczelarz;
- 7) technik rybactwa śródlądowego, w przypadku gdy w gospodarstwie prowadzi się chów lub hodowlę ryb;
- 8) technik weterynarii, w przypadku gdy w gospodarstwie prowadzi się chów lub hodowlę zwierząt;
- 9) technik ekonomista o specjalności:
  - a) ekonomika i rachunkowość przedsiębiorstw rolniczych,
  - b) rachunkowość i rynek rolny;

10) technik towaroznawca o specjalności surowce rolne;

- 11) technik agrobiznesu;
- 12) technik mechanizacji rolnictwa;
- 13) technik melioracji wodnych;
- 14) technik inżynierii środowiska i melioracji.

4. Zawody i specjalności, których posiadanie uznaje się za wykształcenie zasadnicze zawodowe rolnicze:

- 1) rolnik;
- 2) ogrodnik;
- 3) pszczelarz;
- 4) mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych;
- 5) rybak śródlądowy, w przypadku gdy w gospodarstwie prowadzi się chów lub hodowlę ryb.

5. Za studia podyplomowe w zakresie związanym z rolnictwem uznaje się studia, których program obejmuje co najmniej jedno z następujących zagadnień:

- 1) ekonomika rolnictwa;
- 2) organizacja lub technologia produkcji rolniczej;
- 3) marketing artykułów rolnych;
- 4) rachunkowość rolnicza;
- 5) agrobiznes.

6. Tytuły kwalifikacyjne, tytuły zawodowe i tytuły zawodowe mistrza w zawodach przydatnych do prowadzenia działalności rolniczej:

- 1) rolnik:
  - a) wykwalifikowany rolnik,
  - b) mistrz rolnik;
- 2) rolnik upraw polowych:
  - a) wykwalifikowany rolnik upraw polowych,
  - b) mistrz — rolnik upraw polowych;

- 3) rolnik łąkarz:  
a) wykwalifikowany rolnik łąkarz,  
b) mistrz — rolnik łąkarz;
- 4) rolnik chmielarz:  
a) wykwalifikowany rolnik chmielarz,  
b) mistrz — rolnik chmielarz;
- 5) rolnik hodowca bydła:  
a) wykwalifikowany rolnik hodowca bydła,  
b) mistrz — rolnik hodowca bydła;
- 6) rolnik hodowca trzody chlewnej:  
a) wykwalifikowany rolnik hodowca trzody chlewnej,  
b) mistrz — rolnik hodowca trzody chlewnej;
- 7) rolnik hodowca owiec:  
a) wykwalifikowany rolnik hodowca owiec,  
b) mistrz — rolnik hodowca owiec;
- 8) rolnik hodowca koni:  
a) wykwalifikowany rolnik hodowca koni,  
b) mistrz — rolnik hodowca koni;
- 9) hodowca drobiu:  
a) wykwalifikowany hodowca drobiu,  
b) mistrz — hodowca drobiu;
- 10) hodowca zwierząt futerkowych:  
a) wykwalifikowany hodowca zwierząt futerkowych,  
b) mistrz — hodowca zwierząt futerkowych;
- 11) pszczelarz:  
a) wykwalifikowany pszczelarz,  
b) mistrz pszczelarz;
- 12) ogrodnik:  
a) wykwalifikowany ogrodnik,  
b) mistrz ogrodnik;
- 13) ogrodnik sadownik:  
a) wykwalifikowany ogrodnik sadownik,  
b) mistrz — ogrodnik sadownik;
- 14) ogrodnik szkótkarz:  
a) wykwalifikowany ogrodnik szkótkarz,  
b) mistrz — ogrodnik szkótkarz;
- 15) ogrodnik warzywnik:  
a) wykwalifikowany ogrodnik warzywnik,  
b) mistrz — ogrodnik warzywnik;
- 16) ogrodnik upraw kwaciarskich:  
a) wykwalifikowany ogrodnik upraw kwaciarskich,  
b) mistrz — ogrodnik upraw kwaciarskich;
- 17) ogrodnik pieczarkarz:  
a) wykwalifikowany ogrodnik pieczarkarz,  
b) mistrz — ogrodnik pieczarkarz;
- 18) traktorzysta — wykwalifikowany traktorzysta;
- 19) traktorzysta kombajnista — wykwalifikowany traktorzysta kombajnista;
- 20) rolnik obsługi maszyn rolniczych — mistrz rolnik obsługi maszyn rolniczych;
- 21) mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych:  
a) wykwalifikowany mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych,  
b) mistrz — mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych;
- 22) rybak stawowy, w przypadku gdy w gospodarstwie prowadzi się chów lub hodowlę ryb:  
a) wykwalifikowany rybak stawowy,  
b) mistrz — rybak stawowy;
- 23) rybak jeziorowy, w przypadku gdy w gospodarstwie prowadzi się chów lub hodowlę ryb:  
a) wykwalifikowany rybak jeziorowy,  
b) mistrz — rybak jeziorowy;
- 24) rybak rzeczny, w przypadku gdy w gospodarstwie prowadzi się chów lub hodowlę ryb:  
a) wykwalifikowany rybak rzeczny,  
b) mistrz — rybak rzeczny;
- 25) rybak śródlądowy, w przypadku gdy w gospodarstwie prowadzi się chów lub hodowlę ryb.
7. Inne formy wykształcenia rolniczego równoważne z uzyskaniem tytułów kwalifikacyjnych, o których mowa w ust. 6:
- 1) ukończenie zespołu przysposobienia rolniczego;
  - 2) ukończenie szkoły przysposobienia rolniczego.